

JOURNAL OF ART AND DESIGN RESEARCHES
SANAT ve TASARIM
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

“554” KOLEKTİF FIRIN HEYKEL ÇALIŞMASI*

"554" COLLECTIVE KILN SCULPTURE WORK

Ali Temel KÖSELER, İnayet Sevim ÇİZER

Gönderim Tarihi: 26.01.2022

Kabul Tarihi: 14.06.2022

Öz Abstract

Fırın heykel 1990' larda seramik sanatçılarının üzerinde düşünüp, çalıştığı bir kavram olmuştur. Büyük boyutlu olan ve dış mekanlarda gerçekleştirilen fırın heykeller, olduğu yerde pişirilen ve kendinin fırını olan seramik heykellerdir. Fırın heykel kavramı, yalnızca bir seramik heykel yapmayı değil pişirim aşamasının, izleyicilerle paylaşıldığı bir eylemi de kapsamaktadır. Seramik sanatçılarının büyük boyutlu seramik heykel yapma isteğinden, genelde sanatçının yalnız yaşadığı sanat nesnesinin üretim aşamalarını izleyicilerle paylaşma isteğine kadar birbirinden farklı birçok amaç, fırın heykel araştırmalarında yönlendirici olmuştur. Fırın heykel yapmak üzere yapılan araştırmalarda, binlerce yıllık seramik geleneğinin içinde yer alan, şekillendirme, pişirme yöntemleri ve genel seramik bilgisi rehber olmuştur. Fırın heykel kavramı ortak bir çalışmayı gerektiren, sadece sonuca değil sürece de sanat açısından yaklaşımı öneren bir nitelik taşır.

Bu çalışmada Fırın heykellerin önemli bir özelliği olan kolektif çalışmanın ön plana çıkarıldığı deneysel bir uygulamaya yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Seramik Fırın Heykel, Kolektif Çalışma

Since the 1990s kiln sculpture has become a concept which has been thought on by ceramic artists. Kiln Sculptures are large scale and outdoor ceramics. These ceramic sculptures are fired on-site and also they are their own kiln. The concept of Kiln Sculpture contains not only event of making ceramics sculptures but also their firing process which is shared with observers. They have some aims that motivate them to make sculpture kilns. For example, desire of making large scale ceramic sculptures and getting rid of the feeling of being solitude in their studio when they are working. For thousand years of traditional ceramic knowledge as basic techniques of giving shape and firing have guided for researches of making kiln sculpture. Concepts of kiln sculptures have a qualification which requires a collective study and also it attracts attention not only to their results but also to their process for the purposes of art.

In this study, an experimental application in which collective work, an important feature of kiln sculptures, is emphasized has been employed.

Keywords: Ceramic, Kiln Sculpture, Collective Work

*Köseler (2010). Fırın heykeller ve bir fırın heykel uygulaması adlı sanatta yeterli tezinden revize edilerek türetilmiştir.

Alıntılama: Köseleler A.T. & Çizer İ.S. (2022). "554" Kolektif Fırın Heykel Çalışması. Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 3(4), 35-43.

Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Ali Temel KÖSELER, Dokuz Eylül Üniversitesi, temel.koseler@deu.edu.tr, ORCID ID. 0000-0001-8380-9355

Giriş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra geleneksel seramik kap anlayışını terk ederek çalışmalarıyla işlevden uzaklaşan seramik sanatçıları kendilerini daha iyi ifade ettiğine inandıkları çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan sanat anlayışları da seramik sanatçıları farklı arayışlara yönelten etkenlerden olmuştur. Soyut dışa vurumcu sanattan etkilenen Peter Voukos, John Mason ve Paul Soldner, funk sanat anlayışının öncüsü Robert Arneson, Viola Frey ve David Gilhooly bu sanatçılara örnek olarak verilebilir. Bazı seramik sanatçıları da geleneksel raku yönteminden yola çıkarak daha kolay uyguladıkları raku uygulamalarını keşfetmeleri gibi geleneksel yöntemleri zorlayarak veya değiştirme yoluna giderek yeni çalışmalar üretmişlerdir. 1990 'larda ise seramik sanatçısı Nina Hole, Frederick Olsen, Tom Barnett fırın heykel diye adlandırılan çalışmalara yönelmiştir. Bir anda herkes tarafından beğenilen ve uygulanmaya çalışılan deneysel bir alan olmuştur. Bu araştırma, öncü sanatçıların yaklaşımları üzerinden ortak yönleri tespit ederek fırın heykelleri tanımlarken önemli olduğu düşünülen kolektif çalışma yönünü de vurgulamayı hedeflemektedir.

Fırın Heykel

Genellikle insan boyundan daha büyük olan ve bir fırın içerisinde değil olduğu yerde, pişirilen seramik heykellerdir. Bu yönleri ile geleneksel yerinde pişirimlerden farklılık göstermezlerse de bu heykelleri içine alan herhangi bir fırın duvarı yoktur. Fırın tuğlalarıyla hazırlanan bir ateşlik üzerinde şekillendirilir. Aslında heykelin kendisi aynı zamanda fırın duvarı gibi rol oynar bu nedenle de pişirim için heykelin üzeri fırın elyaflarıyla kaplanır.

Fırın heykellerin en bilinen özelliği pişirimin tamamlandığı en sıcak noktada üzerindeki elyafları çıkarılarak kor ateş halinin bir gösteri olarak izleyicisi ile paylaşılmasıdır. Sanatçılar pişirimin bitiş anını akşam saatlerine bırakarak ateşin karanlık içindeki cezbeden etkisini arttırmaya çalışırlar. Aslında bu gösteri fırın içinde gerçekleşen ancak görülmeyen sürecinin en büyüğü anının paylaşılmasıdır.

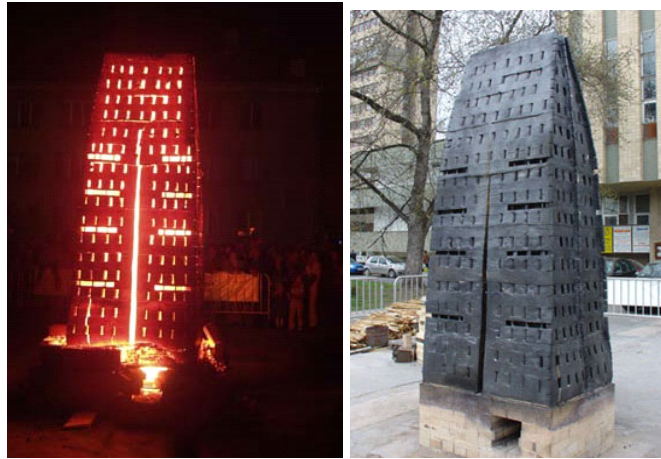
Fırın heykellerin en belirgin bir diğer özelliği ise üretim sürecine ortak emeğin katılmasıdır. Bu süreç bazen bir grup sanatçı veya öğrenci hatta izleyicinin katılımı ile yürür. Fırın heykeller kolektif bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkarlar. Kolektif çalışma yalnızca üretim aşmasının zorluklarının veya iş yükünün paylaşılması değildir. Aynı zamanda üretim süresi boyunca birlikte zaman geçirme, duygu ve düşüncelerin paylaşımını da kapsar.

Görsel 1' de görülen Nina Hole'ün devasa boyutlu işlerinde paylaşım iş yükü ağırlıklı olabilir. Tom Barnett daha mütevazı boyutlu işlerinde ise birlikte zaman geçirme ve tecrübelerin karşılıklı aktarımı ağırlıklı olabilir. Her iki paylaşım da sanatçının üretim sürecindeki yalnızlığını ortadan kaldırmakla beraber birlikte zaman geçirme dayanışma ihtiyacını da cevap verir.

Görsel 2' de görüldüğü gibi, Tom Barnett, Bridport Sanat Merkezi tarafından, İngiltere Dorset'teki Summer Thing hafta sonu etkinliklerine çağrılır. Sanatçı, etkinlikte, sekiz ile on yaşları arasındaki çocukların yaptığı seramik objeleri pişireceği bir fırın heykel tasarlar. Tasarladığı fırın heykel bir bina olacaktır. Tom Barnett, çocuklarla birlikte yapmayı tasarladığı

binayı bulmak üzere, kent içinde bir gezi düzenler. Çocuklarla birlikte yapılan bu gezi, yalnızca seçecekleri binayı bulmak değil aynı zamanda çocukların kente olan farkındalığını arttırmak, kenti daha iyi tanımak anlamına da gelmektedir. Bu gezi sonunda yapacakları bina olarak, belediye binasını seçerler ve hep birlikte belediye binasını gezerek binayı daha yakından tanımaya çalışırlar (Köseler, 2010, 41).

Sanatçı tarafından, etkinlik süresinde, çocuklara tasarımdan, şekillendirmeye, kurutmadan, sırlama ve pişirime kadar seramik süreci açıklanır. Çevredeki binaların biçimleri, işlevleri incelenir, tartışılır ve daha sonra çocuklar seramikten kendi binalarını yaparlar. Çocuklara bir yandan pencere, kemer, merdiven, duvar ve benzeri terimler mimari dil kazandırılırken diğer yandan üç boyutlu biçim, biçim ve işlev arasındaki ilişki öğretilir. Tom Barnett tarafından belediye binasının maketi, bir fırın heykel olarak yapılır ve çocukların yaptığı seramik evler, binalar fırın heykelin içine yerleştirilerek birlikte pişirilir. Her zamanki gibi pişirimin son aşaması, sanatçı tarafından gece karanlığına bırakılır. Kent içinden ve dışından gelen izleyiciler önünde fırın heykelin üzerini saran fırın elyafı açılır ve gecenin karanlığında sarı parlak ateş halinde parlayan fırın heykel, soğudukça gecenin karanlığında yavaş yavaş kaybolur. Ertesi gün açılan fırın heykel içinden, çocukların yaptığı seramik binalar çıkarılarak sergilenir(Köseler, 2010,41).

Görsel 1. Fırın Heykel, House For Everyone, (Herkes için bir ev) Keşkemet, Macaristan, 2005 (Url-1)

Görsel 2. Tom Barnett, 2005, Bridport Arts Centre, Dorset, İngiltere (Url-2)

“554”

554, İzmir Büyük Şehir Belediyesi Eshot Otobüslerinin çalıştığı en uzun güzergâhı olan hatlardan biridir. Genellikle büyük körüklü otobüslerle Halkapınar Narlıdere arasında yolcu taşır. İlk durağıyla son durağı arasında yolculuk, trafiğin yoğunluğuna bağlı olarak bir saatten fazla sürmektedir. Kolektif seramik heykel çalışmasına adını veren 554' ün durakları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi de bulunmaktadır. Fakülteye gelen öğrenciler ve çalışanların büyük çoğunluğu bu otobüsü kullanmaktadır.

Her gün hastaneye, okula, işyerine, iş görüşmesine, alışverişe veya yakınını, arkadaşını ziyarete giden binlerce insan otobüsle yolculuk etmektedir. Farklı amaçları olsa da aynı yöne yaşamlarını belirli bir anını otobüs içinde birlikte geçirerek yolculuk ederler. Bu nedenle belediye otobüsü metaforu yapılacak kolektif çalışma için uygun görülmüştür. Seçilen otobüs, herkesin kullandığı 554 hat numaralı otobüstdür.

Çalışma alanı olarak, fakülte bahçesi seçilmiştir. Çalışma farklı sınıflardan seramik, heykel ve diğer bölüm öğrencilerinin gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

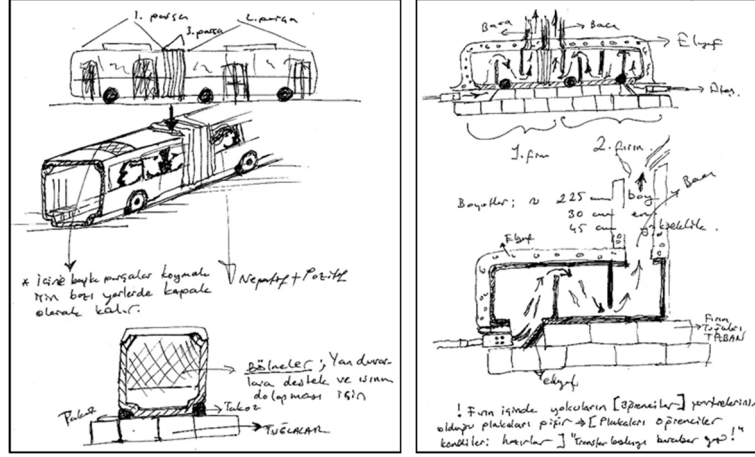
Eskiz ve Planlama

İlk aşamada yapılan seramik heykelin olduğu yerde pişirileceği göz önüne alınarak çok sayıda eskiz yapılmıştır. Görsel 3'te (Köseler, 2010, 83) görüldüğü gibi tasarımın son hali çalışmaya katılan öğrencilerle birlikte oluşturulmuştur. Tasarımın hayata geçirilmesi aşamasında uygulanacak yöntem ve izlenecek süreç tartışılarak planlama yapılmıştır. Kullanılacak malzemelerin hesabı yapılarak temin edilmiştir. Uzunluğu 225 cm. yüksekliği 50 cm. ve genişliği 35 cm. olarak düşünülen Heykel, eskizlerde de görüldüğü gibi, körük kısmından bölünmüş, ön ve arka altında ateşlik girişi ve kendi bacaları olan iki küçük fırından oluşması düşünülmüştür. Otobüs, ateşlik girişleri olan fırın tuğlalarından bir taban üzerine oturacak ve ateşlik girişinden giren alev, bölmeleri olan fırın içinde dolaşıp bacadan çıkacaktır. Fırın içindeki bölmeler, alevin fırın içinden doğrudan dışarı çıkmayıp dolaşarak çıkmasını sağlamasının yanında yan duvarları da tutmak üzere destek görevi görmesi için planlanmıştır (Köseler, 2010, 82).

Çalışmada otobüsün yolcularının da yer alması için karolar üzerine öğrenci portrelerinin transfer baskı yöntemiyle geçirilmesi ve heykel içinde pişirilmesi önerilmiş ve uygulanmasına karar verilmiştir. Bunun transfer baskıyı öğrenmek için bir fırsat olacağı düşüncesi de kararda etken olmuştur.

Kolektif çalışma dört gün sürecektir. İlk üç günde çamurun hazırlanması, şekillendirme ve pişirime hazırlık dördüncü günde de pişirim yapılacaktır.

Görsel 3. Fırın Heykel 554 eskiz 1, 2

Birinci Gün

Birkaç gün içinde şekillendirilip pişirilmesi düşünülen fırın heykelin, dışarıda güneş altında çalışılacak olmasından, dolayı çok hızlı kuruyacağı ve bunun çatlamalara neden olacağı öngörülerek bu fırın heykelin de paperclay yani kağıt katkılı seramik çamurundan yapılmasına karar verilmiştir. Kağıt katkılı çamurun çalışma anında verdiği kolaylığın yanında termal şokla karşılaşacak fırın heykelin direncinin de artmasına katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda yaklaşık 200 kilogram şamotlu beyaz çamurdan yüzde on beş kağıt hamuru katkısıyla çamur hazırlanmıştır (Köseler, 2010, 83).

Birinci günün sabahında hazırlanan çamurlarla kalınlığı 2cm. kalınlığında levhalar açılmıştır. Görsel 4'te (Köseler, 2010, 88) görüldüğü gibi fırın tuğlaları ile heykelin üzerinde pişirileceği tabanı ve ateşlik ağızı hazırlanmış ve üzerine küçülürken hareket etmeyi sağlayacak kuvars dökülmüştür. Hazırlanan tabana ilk levhalar yerleştirilip kurumaması amacıyla üzeri naylon branda ile örtülerek birinci gün tamamlanmıştır.

Görsel 4. Birinci gün, fırın heykel 554' ün tabanının hazırlanması ve şekillendirilmeye başlanması aşamaları.

İkinci Gün

İkinci gün içerisinde Görsel 5'de (Köseler, 2010, 89) görüldüğü gibi hazır levhalar öğrenciler tarafından kullanılarak heykelin genel şekillendirilmesi tamamlanmıştır. Otobüsün Tavanı karoların içine daha kolay yerleştirilmesi için açılır kapanır kapak gibi şekillendirilmiştir.

Görsel 5. İkinci gün, fırın heykel 554' ün genel şekillendirilmesinin tamamlanması.

Üçüncü Gün

Üçüncü Görsel 6, 7'de (Köseler, 2010, 90) görüldüğü gibi gün sabahтан bir grup öğrenci çalışmanın yüzeyini düzeltme ve kırmızı astarla bezeme kazıma işlemlerini yapmıştır. Diğer grup ise heykel içine yerleştirilecek karoların üzerine transfer baskı yöntemi ile öğrenci portrelerini geçirmişlerdir. Birçok öğrenci için yeni olan transfer yöntemi örnek gösterimle öğrencilere aktarılmış ve öğrenciler tarafından başarıyla uygulanmıştır.

Görsel 6. Üçüncü gün, fırın heykel 554' ün yüzeyinin düzeltilmesi ve astarla bezemesi

Görsel 7. Sırasıyla, 554' ün yolcuları olan öğrenciler, fırın heykel içinde pişirmek üzere, önceden açılan seramik plakalar üzerine transfer baskı yöntemi kullanarak kendi portrelerini geçiriyorlar.

Üçüncü gün öğleden sonra hazırlanan karolar sırlanarak Görsel 8, 9' da (Köseler,2010,92) görüldüğü gibi heykel 554'ün içine yerleştiriliyor. Üzerindeki kapaklarında yerleştirilmesiyle hazır olan heykel fırın elyafıyla kapatılarak pişirime hazırlanıyor.

Görsel 8. Sırasıyla, 554' ün yolcuları olan öğrencilerin karoları heykel içine yerleştiriliyor.

Görsel 9. Fırın heykel iki kat fırın elyafıyla kapatılıyor.

Dördüncü Gün

Fırın heykel dördüncü gün sabahı kısa aralıklarla, içindeki nemini atması için kontrollü olarak yakılmaktadır. Pişirim iki uca yerleştirilen brülörle lpg tüp kullanılarak yapılmaktadır. Fırının pişirimin bitiş zamanı akşam karanlığına denk gelecek gibi hesap yapılarak fırın öğleden sonra yakılmıştır. Akşam için fakültede diğer bölüm öğrencilerinde katkıda bulunduğu bir kutlama hazırlanmıştır. Kutlama tıpkı fırın heykelin hazırlanması aşamasında olduğu gibi işbirliği içinde düzenlenmiştir.

Planlandığı gibi pişirim akşam karanlığında bitmiş, gelenek olduğu gibi heykelin üzerindeki elyaf gerekli güvenlik tedbirleri alınarak çıkarılmıştır. Görsel 10'da (Köseler,2010,95) Görüldüğü gibi üzeri tamamen açılan heykelin üzerine ateşi canlandırmak görsel etkiler yaratmak için talaş atılmıştır.

Görsel 11, 12'de (Köseler, 2010, 98) görüldüğü gibi, ertesi gün soğuyan heykelin içinden karolar da çıkarılmıştır. Karoların üzerindeki sırlar başarılı bir şekilde gelişmiştir. Fırın heykel 554 planlandığı gibi pişirilmiştir.

Görsel 10. Fırın Heykel 554' ün üzerindeki elyaf yaklaşık 1000 °C de açılıyor.

Görsel 11. Sırasıyla, Pişirim sonrası, henüz fırın heykel içinden çıkarılmamış plakalar, Fırın Heykel 554 ve içinde pişen portreli plakalar.

Görsel 12. Pişirim sonrası, 554 ve içinde pişen portreli plakalar.

Sonuç ve Öneriler

Fırın heykeller seramik heykel olmanın dışında seramik alanına farklı bir yaklaşım kazandırmıştır. Üretim sürecindeki kolektif çaba ve izleyicisiyle kurduğu ilişki ile bir sanat nesnesi olmasının ötesinde bir eylem olmuştur. Üretim aşmalarının izleyicisiyle paylaşılıyor olması izleyiciye üretimin bir parçası olma hissini kazandırmaktadır.

İyi planlanmış bir fırın heykel projesi öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmesi halinde öğrencilere düşünce üretme, problem çözme becerilerinin gelişmesinde kendilerine olan

özgüvenlerinin gelişmesinde katkı sağlayabilir. Üretim süreci içerisinde alana ait temel bilgilerin tekrarlanması ve tecrübelerin paylaşılması ile oluşan didaktik ortam da öğrencilerin gelişimi için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Atakan, N. (2008). Sanatta Alternatif Arayışlar: Birinci basım. Karakalem Kitabevi Basım Yayın. İzmir
- Gault, R. (1998). Paperclay For Ceramic Sculptures: Clear Light Books. Seattle WA
- Bahtsetzis, S. (2007). “Kamuyu Sınamak: Yunanistan’da Yeni Kamusal Sanat- Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları ”: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 193 Santral İstanbul 001, İstanbul
- Köseler, T. (2010). Fırın Heykeller ve Bir Fırın Heykel Uygulaması, Sanatta Yeterlik Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Url-1: http://www.ninahole.com/kiln_sculptures.htm, Erişim Tarihi: 9.11.2009
- Url-2 : <http://www.tombarnett.net/urbanjunugle.html>, Erişim Tarihi: 12.02.2010